

เทศน์อบรมฆราวาส ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๗

เรียงลำดับอริยมุขิ

วันนี้จะแสดงจุดรวมของเรื่องทั้งปวง ทั้งดี ทั้งชั่ว ทั้งสุข ทั้งทุกข์ให้ท่านผู้ฟังทราบ ว่า รวมลงที่ไหนกันแน่ โปรดตั้งเครื่องรับไว้โดยถูกต้อง จะทราบเรื่องทั้งหมดว่า “รวมลงในจิตแห่งเดียวกัน”

ความมืดก็อยู่ที่นี้ ความสว่างก็อยู่ที่นี้ ความโง่ ความหลงก็อยู่ในตัวของเรานี้ ความรู้ความฉลาดก็อยู่ในใจของเรา นี้ ใจดวงนี้จึงเป็นเหมือนแก้วอัฐเดียว แต่คนรอนั่งบนแก้วนี้มีสองคน ถ้าคนหนึ่งเข้านั่ง อีกคนหนึ่งก็ต้องยืน แต่ถ้าแบ่งกันนั่งก็ได้ นั่งคนละซีก เช่นเดียวกับความโง่ความฉลาดแทรกกันอยู่ในใจดวงเดียว จะว่าโง่จริง ๆ ก็รู้ อยู่ จะว่าหลงจริง ๆ ก็ยังรู้ อยู่ แต่ถ้าจะว่ารู้จริง ๆ ก็ยังมีความโง่ความฉลาดแทรกอยู่ด้วย จึงเทียบกับแก้วอัฐเดียวแต่คนนั่งสองคน ใจดวงเดียวแต่มีความโง่กับความหลงแทรกกันอยู่คนละซีก ถ้าใครมีกำลังมากกว่า คนนั้นก็ได้นั่งมาก

ฉะนั้น อุบายวิธีอบรมใจและการประกอบคุณงามความดีทุกประเภท จึงเพื่อกำจัดปิดเป่าสิ่งชั่วหมองออกจากใจดวงนี้ ท่านพูดเรื่องคนโง่ เราก็ได้ยินและเข้าใจ ท่านพูดเรื่องคนฉลาด เราก็ได้ยินและเข้าใจ ท่านพูดเรื่องปุถุชนคนหนา เราก็รู้และเข้าใจ ท่านพูดเรื่องพระอริยเจ้านับแต่ชั้นต้นจนถึงพระอริยเจ้าชั้นสูงสุด เราก็รู้และเข้าใจเป็นลำดับ เฉพาะเราเองยังไม่สามารถทำตัวให้เป็นอย่างนั้นได้ แต่มีความสนใจใคร่อยากจะสดับเรื่องราวความดีที่ท่านอบรมมา และทางดำเนินของท่าน ท่านดำเนินอย่างไร จึงเป็นไปเพื่อธรรมเช่นนั้น

เบื้องต้นพระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกอรหันต์ผู้ปฏิบัติและรู้เห็นตามพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านเป็นคนมีกิเลสประเภทเดียวกันกับพวกเรา แต่อาศัยความพากเพียรพยายามไม่ลดละการบำเพ็ญ เพื่อชำระชักฟอกสิ่งมืดมนของใจ ท่านพยายามบำเพ็ญโดยความสม่ำเสมอไม่หยุดชะงักหรือทอดทิ้งความพยายาม ใจที่ได้รับการบำรุงจากปุ๋ยที่ดี คือกุศลกรรม ก็ค่อย ๆ เจริญขึ้นโดยลำดับ จนสามารถบรรลุธรรมถึงขั้นอริยมุขิอันสูงสุด คือพระอรหันต์ผล คำว่าพระอริยเจ้านั้น แปลว่าผู้ประเสริฐ เพราะธรรมที่ท่านได้บรรลุเป็น

ธรรมอันประเสริฐมีอยู่ ๔ ชั้น คือ ดังนี้ ชั้นพระโสดา ชั้นพระสกิทาคา ชั้นพระอนาคา และชั้นพระอรหันต์

ผู้สำเร็จชั้นพระโสดา ท่านกล่าวไว้ว่า ละสังโยชน์ได้ ๓ คือสัkkายทิฏฐิหนึ่ง วิจิกิจฉาหนึ่ง สลัปปตปรามาสหนึ่ง สัkkายทิฏฐิที่แยกออกตามอาการของชั้นธัมมี ๒๐ โดยตั้งชั้นธัมทำแต่ละชั้น ๗ เป็นหลักของอาการนั้น ๗ ดังนี้ ความเห็นกายเป็นเรา เห็นเราเป็นกาย คือเห็นรูปกายของเรานี้เป็นเรา เห็นเราเป็นรูปกายอันนี้ เห็นรูปกายในอันนี้มีในเรา เห็นเรามีในรูปกายอันนี้ รวมเป็น ๔ เห็นเวทนาเป็นเรา เห็นเราเป็นเวทนา เห็นเวทนามีในเรา เห็นเรามีในเวทนา นี้ก็รวมเป็น ๔ เหมือนกันกับกองรูป แม้สัญญาสังขาร วิญญูณก็มีนัย ๔ อย่างเดียวกัน โปรดเทียบกันตามวิธีที่กล่าวมา คือชั้นธัมทำแต่ละชั้นธัมมีนัยเป็น ๔ สี่ห้าครั้งเป็น ๒๐ เป็นสัkkายทิฏฐิ ๒๐ มีตามท่านกล่าวไว้ว่า พระโสดาบันบุคคลละได้โดยเด็ดขาด

แต่ทางด้านปฏิบัติของธรรมะป่า รู้สึกจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง เฉพาะสัkkายทิฏฐิ ๒๐ นอกนั้นไม่มีข้อข้องใจในด้านปฏิบัติ จึงเรียนตามความเห็นของธรรมะป่าแทรกไว้บ้าง คงไม่เป็นอุปสรรคแก่การฟังและการอ่าน เมื่อเห็นว่าไม่ใช่ทางปลดเปลื้องตามนัยของสวากขาตธรรมแล้วก็กรุณาผ่านไป อย่าได้ถือเป็นอารมณ์ขัดข้องใจ ผู้ละสัkkายทิฏฐิ ๒๐ ได้เด็ดขาดนั้น เมื่อสรุปลงแล้วก็พอได้ความว่า ผู้มิใช่ผู้เห็นชั้นธัมทำเป็นเรา เห็นเราเป็นชั้นธัมทำ เห็นชั้นธัมทำมีในเรา เห็นเรามีในชั้นธัมทำ คิดว่าคงเป็นบุคคลประเภทไม่ควรแสวงหาครอบครัว ผัว-เมีย

เพราะครอบครัว (ผัว-เมีย) เป็นเรื่องของชั้นธัมทำ ซึ่งเป็นวางรังของสัkkายทิฏฐิที่ยังละไม่ขาดอยู่โดยดี ส่วนผู้ละสัkkายทิฏฐิได้โดยเด็ดขาดแล้ว รูปกายก็หมดความหมายในทางกามารมณ์ เวทนาไม่เสวยกามารมณ์ สัญญาไม่จำหมายเพื่อกามารมณ์ สังขารไม่คิดปรุงแต่งเพื่อกามารมณ์ วิญญูณไม่รับทราบเพื่อกามารมณ์ ชั้นธัมทำของผู้ผู้นั้นไม่เป็นที่ไปเพื่อกามารมณ์ คือประเพณีของโลกโดยประการทั้งปวง ชั้นธัมทำจำต้องเปลี่ยนหน้าที่ไปงานแผนกอื่นที่ตนเห็นว่ายังทำไม่สำเร็จ โดยเลื่อนไปแผนกรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อูถัจจะ อวิชชา

ผู้ละสัkkายทิฏฐิ ๒๐ ได้โดยเด็ดขาด คิดว่าเป็นเรื่องของพระอนาคามีบุคคล เพราะเป็นผู้หมดความเยื่อใยในทางกามารมณ์ดังกล่าวแล้ว ส่วนพระโสดาบันบุคคลคิดว่าท่านรู้และละได้โดยข้ออุปมาว่า มีบุรุษผู้หนึ่งเดินทางเข้าไปในป่าลึก ไปพบบึงแห่งหนึ่ง มีน้ำใสสะอาดและมีรสจืดสนิท แต่น้ำนั้นถูกจอกแหนปกคลุมไว้ ไม่สามารถจะมองเห็น

น้ำโดยชัดเจน เขาค้นนั้นจึงแหวกจอกแหงที่ปกคลุมน้ำนั้นออก แล้วก็มองเห็นน้ำภายใน บึงนั้นใสสะอาดและเป็นที่น่าดื่ม จึงตักขึ้นมาดื่มทดลองดู ก็รู้ว่าน้ำในบึงนั้นมีรสจิตสนิท เขาก็ตั้งหน้าดื่มจนเพียงพอกับความต้องการที่เขากระหายมาเป็นเวลานาน เมื่อดื่มพอกับความ ต้องการแล้วก็จากไป ส่วนจอกแหงที่ถูกเขาแหวกออกจากน้ำก็ไหลเข้ามาปกคลุม น้ำตามเดิม

เขาค้นนั้นแม้จากไปแล้วก็ยังมีสติ และคิดถึงน้ำในบึงนั้นอยู่เสมอ และทุกครั้งที่เขาเข้าไปในบึงนั้น ต้องตรงไปที่บึงและแหวกจอกแหงออก แล้วตักขึ้นมาอาบดื่ม และชำระล้างตามสบายทุก ๆ ครั้งที่เขาต้องการ เวลาเขาจากไปแล้วแม้ว่าน้ำในบึงนั้นจะถูกจอกแหงปกคลุมไว้อย่างมิดชิดก็ตาม แต่ความเชื่อที่เคยฝังอยู่ในใจเขาว่า น้ำในบึงนั้นมีอยู่อย่างสมบูรณ์หนึ่ง น้ำในบึงนั้นใสสะอาดหนึ่ง น้ำในบึงนั้นมีรสจิตสนิทหนึ่ง ความเชื่อทั้งนี้ของเขาจะไม่มีวันถอนตลอดกาล

ข้อนี้ เทียบกันได้กับโยคาวจร ภาวนาพิจารณาส่วนต่าง ๆ ของร่างกายชัดเจนด้วยปัญญาในขณะนั้นแล้ว จิตปล่อยวางจากรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หยั่งเข้าสู่ความสงบหมดจดโดยเฉพาะ ไม่มีความสัมพันธ์กับชั้นทั้งหลายเลย และขณะนั้น ชั้นทั้งหลายไม่ทำงานประสานกับจิต คือต่างอันต่างอยู่ เพราะถูกความเพียรแยกจากกันโดยเด็ดขาดแล้ว ขณะนั้นแลเป็นขณะที่เกิดความแปลกประหลาดและอัศจรรย์ขึ้นมาอย่างไม่สมัยใด ๆ เสมอเหมือนได้ นับแต่วันเกิดและวันปฏิบัติมา แต่ก็ได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์ปรากฏขึ้นในเวลานั้น จิตก็ได้ทรงตัวอยู่ในความสงบสุขชั่วระยะเวลา แล้วจึงถอนขึ้นมาพอจิตถอนขึ้นมาจากที่นั้นแล้ว ชั้นก็กับจิตก็เข้าประสานกันตามเดิม

แต่หลักความเชื่อมั่นว่าจิตได้หยั่งลงถึงแดนแห่งความสงบอย่างเต็มที่หนึ่ง ชั้นทั้งหลายคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ได้แยกจากจิตโดยเด็ดขาดในเวลานั้นหนึ่ง ขณะจิตที่ทรงตัวอยู่ในความสงบเป็นจิตที่อัศจรรย์ยิ่งหนึ่ง ความเชื่อทั้งนี้ไม่มีวันถอนตลอดกาล เพราะความเชื่อประเภทอจลศรัทธา ความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวโยกคลอนไปตามคำเล่าลือ โดยหาหลักฐานและเหตุผลมิได้ และเป็นความเชื่อมั่นประจำนิสัยของโยคาวจรผู้นั้น จากประสบการณ์นั้นแล้ว ก็ตั้งหน้าบำเพ็ญต่อไปเช่นที่เคยทำมาด้วยความดูดีเต็มและเข้มแข็ง เพราะมีธรรมประเภทแม่เหล็กซึ่งเป็นพลังของศรัทธาประจำภายในใจ จิตก็หยั่งลงสู่ความสงบสุขและพักอยู่ตามกาลอันควร ทำนองที่เคยเป็นมา แต่ยังไม่สามารถทำให้ขาดจากความซึมซาบของชั้นนี้ได้โดยสิ้นเชิงเท่านั้น แม้เช่นนั้น ก็ไม่มี ความท้อถอยในทางความเพียรเพื่อธรรมชั้นสูงขึ้นเป็นลำดับ

ส่วนคุณสมบัติประจำใจของพระโสดาบันบุคคลนั้น คือหลักความเชื่อมั่น ประเภทจลศรัทธา เป็นผู้เชื่อมั่นต่อผลที่รู้เห็นประจักษ์ใจแล้ว และเชื่อมั่นต่อคุณธรรม เบื้องสูงที่ตนยังไม่รู้ไม่เห็น สมานตตตา ความเป็นผู้วางตนเสมอ ไม่ถือตัวด้วยมานะ ชนิดใดชนิดหนึ่งกับคนทุกชั้น เป็นผู้มึนธรรมครองใจ ไม่ถืออะไรให้ยิ่งกว่าเหตุการณ์ที่เห็นว่าถูกต้องด้วยเหตุผล พระโสดาบันบุคคลยอมรับและปฏิบัติตามทันที ไม่ยอมฝ่าฝืนหลักความจริง ไม่ว่าพระโสดาบันบุคคลจะเป็นคนชาติ ชั้น วรรณะใด ย่อมให้ความสนิทสนม และความสม่ำเสมอกับคนทั่วไปไม่ลำเอียง

แม้คนชั่วที่เคยประพฤติตัวไม่ดีมาแล้วตลอดสัตว์ดิรัจฉาน พระโสดาบันบุคคลก็ไม่รังเกียจ โดยเห็นว่าเขากับเราตกอยู่ในวงแห่งกรรมดี-ชั่วเหมือนกัน ใครมีกรรม ประเภทใดจำต้องยอมรับตามหลักกรรมที่ตนทำมา และยอมรับตามหลักความจริงที่เขาทำ หรือเขายกเหตุผลขึ้นมาอ้างโดยถูกต้องในขณะนั้น โดยไม่ต้องรื้อฟื้นอดีตคือความเป็นมาของเขา ตลอดชาติ ชั้น วรรณะมาเป็นอุปสรรคต่อความจริงที่ตนเห็นว่าถูกต้อง รับผิดชอบมาเป็นคติทันที นี่เป็นหลักธรรมประจำอริยาศัยของพระโสดาบันบุคคล

ถ้าคำที่กล่าวมาด้วยความจงใจทั้งนี้เป็นการถูกต้อง พระโสดาบันบุคคลแสวงหาครอบครัวผัว-เมีย ก็ไม่ขัดข้องต่อประเพณีของผู้ละสักกายทิฏฐิ ๒๐ อันเป็นรวงรังของ กามารมณ์ยังไม่ได้เด็ดขาด สักกายทิฏฐิ ๒๐ ก็ไม่เป็นอุปสรรคแก่พระโสดาบันในทางครอบครัว เพราะเป็นคนละชั้น

ท่านนักปฏิบัติโปรดยึดเอาเข็มทิศจากสวากขาตธรรมนำไปปฏิบัติ จนเกิดความรู้ ความเห็นขึ้นจำเพาะตน และกลายเป็นสมบัติของตนขึ้นมา นั้นแหละจะมีทางทราบได้ว่า งานของเราเป็นงานประเภทหนึ่ง งานของท่านเป็นงานประเภทหนึ่ง แต่รวมผลรายได้ เป็นตัวเงินอันเดียวกัน จะได้รับยบาท พันบาท หมื่นบาท หรือมากกว่านั้น ก็ทราบชัดว่า เงินจำนวนนี้เกิดจากผลงานที่ตนได้ทำความอุตสาหะพยายามแสวงหามา มีมากหรือน้อย จะเป็นที่ยื่นออกอุ้มใจแก่ตนเอง อาจจะดีกว่าการคาดคะเนทรัพย์สินในกระเป๋าของคนอื่น หรือการนำปริมาณทรัพย์สินของคนอื่นมาถกเถียงกัน โดยคู่ความทั้งสองไม่ได้รับประโยชน์ ใดๆ จากความแพ้วความชนะนั้น ๆ เลย ทั้งเป็นการตัดทอนสันทิฏฐิโกที่ทรงมอบให้เป็นสมบัติของผู้บำเพ็ญจะรับไปเป็นมรดก ให้ลดคุณภาพลง

วิจิกิจฉา คือความสงสัย โดยสงสัยว่าตายแล้วเกิดหรือตายแล้วสูญ ถ้าตายแล้วเกิด แต่จะเกิดในภพชาติที่เคยเกิดหรือไม่ หรือจะเกิดเป็นอะไรในภพต่อไป คนตายแล้ว เปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นสัตว์ หรือสัตว์ตายแล้วเปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นคนได้หรือไม่ คน

ตายแล้วสัตว์ตายแล้วไปอยู่ที่ไหนกัน กรรมดี-กรรมชั่วมีจริงไหม? และที่ตกลงไปแล้วให้ผลหรือไม่ ภาพหน้าชาติหน้ามีจริงไหม? นรก สวรรค์ มีจริงไหม? มรรค ผล นิพพาน มีจริงไหม? ทั้งนี้อยู่ในข่ายแห่งความสงสัยทั้งนั้น พระโศดามันบุคคคคิดว่าท่านจะได้ เพราะท่านรู้เห็นหลักความจริงประจักษ์ ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา และยังเชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างฝังใจแบบถอนไม่ขึ้น ทั้งเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและพระธรรม ว่าเป็นสวากขาตธรรมและเป็นนียยานิกธรรม สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้ถึงความพ้นทุกข์ได้โดยลำดับ อย่างฝังใจอีกเช่นเดียวกัน

ตามหลักความจริงของกฎธรรมชาติแล้ว ไม่มีอะไรสูญในโลก มีแต่ความเปลี่ยนแปลงของสังขารทุกประเภท ซึ่งไม่ใช่ธรรมชาติเดิมนั้น เปลี่ยนแปลงตัวเองลงสู่ธรรมชาติ คือธาตุเดิมของเขา และเปลี่ยนแปลงตัวเองจากธรรมชาติเดิมขึ้นมาสู่ธาตุแฝง เช่น เป็นสัตว์ บุคคล เป็นต้น กรรมดี กรรมชั่ว ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประจำสัตว์ผู้มีกิเลสเครื่องผลักดันและมีความรู้สึกในแง่ดีชั่วต่างกัน จำต้องทำกรรมอยู่โดยดี แล้วกรรมดีกรรมชั่วจะสูญไปไม่ได้ แม้ผลดีผลชั่วซึ่งผู้ทำกรรมจะรับเสวยเป็นความสุขความทุกข์ จำต้องมีเป็นคู่กัน โดยจะเสื่อมสูญไปไม่ได้เหมือนกัน นอกจากผู้ทำใจให้หมดเชื่อจากภพชาติแล้วเท่านั้น จะเป็นผู้หมดปัญหาในเรื่องเกิดตาย เพราะการทำดีทำชั่วและได้รับผลดีชั่ว ทั้งนี้เป็นสาเหตุมาจากเชื้อแห่งภพชาติที่ฝังอยู่ภายในใจเป็นมูลฐาน นอกจากนี้แล้วจะไม่อยู่ในอำนาจคำปฏิเสธและคำรับรองของผู้ใด เช่นเดียวกับความมืด ความสว่างตั้งอยู่เหนือโลก ธรรมของโลก ฉะนั้น

สีลัพพตปรามาส ท่านแปลว่า การลบล้ำศีลพรต เป็นสังโยชน์เครื่องข้องอันดับสาม การลบล้ำเกิดจากความไม่ไว้ใจ ถ้าเป็นลูกหญิงลูกชายก็เป็นที่ไม่ไว้ใจของพ่อแม่ อาจจะทำความหนักใจให้พ่อแม่ได้รับทุกข์อยู่เรื่อย ๆ เช่นลูกหญิงประพฤติดัวไม่สมศักดิ์ศรีของหญิง ทำคุณค่าของหญิงให้ต่ำลง เป็นคนชอบเที่ยว ชอบเกี้ยวผู้ชาย ชอบทำตัวในลักษณะชายก่อนชื่อ ใครชมว่าดี ว่าหญิงคนสวยที่ไหนเกิดความติดใจ เชื่อง่าย ง่ายไป โดยไม่คิดมูลค่าเพื่อความ เป็นคู่ครอง ไปที่ไหนแพนคอยแอบแฝงและติดตามเป็นพวง ๆ ประหนึ่งเขาร้อยปูนาปลาทะเลไปชายที่ตลาด ครั้นแล้วกลายเป็นเขาร้อยหญิงปรามาส หญิงประเภทนี้เรียกว่าหญิงปรามาส เป็นที่ลบล้ำของชายทั่ว ๆ ไปด้วย เป็นหญิงปรามาสสำหรับพ่อแม่จะต้องหนักใจในการว่ากล่าวสั่งสอนซ้ำ ๆ ซาก ๆ ด้วย เป็นหญิงชอบค้าประเวณีอันเป็นที่อัปยศและขายหน้าของวงศ์สกุลด้วย

ถ้าผู้เป็นลูกชายก็ทำความหนักใจให้พ่อแม่อีกทางหนึ่ง เช่นประพุดิตัวเป็นคน เกเร ชี้แจงเรียนหนังสือและไปโรงเรียน เพื่อนชวนไปเที่ยวและเกี้ยวผู้หญิงที่ไหนเป็นที่ พอใจ ไปโดยไม่บอกลาผู้ปกครองทางบ้านและทางโรงเรียนให้ทราบหัวท้ายปลายเท้าเลย ไปแสวงหาความสนุกสนานรื่นเริงโดยวิธีซึ่งสุกก่อนห้าม ครูทางโรงเรียนเห็นทำไม่ได้ เพราะเด็กขาดโรงเรียนไปหลายวัน เข้าใจว่าเด็กขโมยมาที่บ้าน รีบมาหาผู้ปกครองทาง บ้านถามเรื่องราวของเด็กคนเก พ่อแม่ผู้ปกครองทางบ้านเกิดงังงันอันตั้งและพูดออกมา ด้วยความตื่นเต้นตกใจว่า อ้อ ก็ได้มอบเด็กให้อยู่กับครูที่โรงเรียนแล้ว ทางบ้านก็ไม่สนใจ เพราะเข้าใจว่าเด็กอยู่ประจำที่โรงเรียน

เรื่องก็เลยยุ่งกันใหญ่ เพราะผู้ปกครองทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่รู้เรื่องของเด็ก ไฟที่ เด็กก่อขึ้นเพื่อประโยชน์เฉพาะตัว จึงลุกลามไปไหม้ทั้งครู ผู้ปกครอง ทางโรงเรียนและ พ่อแม่ของเด็กทางบ้าน ให้กลายเป็นเพลิงทั้งกองไปด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเรื่องหนักใจแก่พ่อ แม่ไม่น้อยเลย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นลูกชายประเภทที่กล่าวนี้เรียกว่า ชายปรามาส พ่อแม่ ต้องทุกข์แล้วทุกข์เล่า สั่งสอนแล้วอบรมเล่า ไม่มีเวลาปิดปากสนิทลงได้เลย ต้องลูปต้อง คล่าอยู่เช่นนั้น ไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอนให้สนิทได้

ถ้าเป็นสามีก็คือสามีที่ไม่น่าไว้วางใจ กลัวจะไปคบขู้ขู่แฟนในสถานที่ต่าง ๆ เวลาลับหู ลับตาลูกเมีย เทียวพ่วงผู้หญิงตามตรอกตามซอก แล้วนำไฟปรมาณูมาเผาผลาญลูกเมีย และครอบครัว เพราะตามธรรมดาผู้ชายชอบเป็นนักเที่ยว นักเกี้ยวผู้หญิง และนักฉวย โอกาส ผู้หญิงคนใดใจลอยพลอยเชื่อง่าย มักจะถูกต้อมจากฝ่ายชายเสมอ ผู้ชายที่ไม่ค่อย จะเห็นคู่ครองเป็นของสำคัญ โดยมากมันเป็นคนเสียหายในทางกามารมณ์ เบื้องต้นก็ เห็นเหยื่อ (หญิง) ที่ผ่านเข้ามาอย่างลอย ๆ นั้นว่าเป็นอาหารว่าง แต่ไม่ได้คำนึงถึงปลาที่ ติดเบ็ดจนถึงตายเพราะเหยื่อล่อ ปล่อยเลยตามเลยจึงต้องเสียคน

ผู้มีครอบครัวเป็นหลักฐานประพุดิตให้หนักไปทางอารมณ์ จึงเป็นความเสื่อมเสีย แก่ตนและครอบครัว หญิงผู้มีสามีประเภทชอบแสวงหาอาหารว่างเป็นนิสัย จึงเป็นที่ หนักใจยิ่งกว่าภูเขาทั้งลูก กินอยู่หลับนอนไม่เป็นสุข ฉะนั้นสามีประเภทอาหารว่างนี้ จึง ควรให้นามว่าสามีปรามาสของภรรยา เพราะต้องรับประทานข้าวกับน้ำตา เนื่องจากความ ประพุดิตระแวงจากสามีเสมอ ปล่อยอารมณ์ให้สบายใจสักนิดไม่ได้เลย

ถ้าเป็นภรรยาก็เป็นภรรยาที่ไม่น่าไว้วางใจของสามีเช่นเดียวกัน เป็นคนผลาญทรัพย์ กลับใจ มีนิสัยเหมือนนวานร (ลิง) ทั้งเป็นคู่รัก ทั้งเป็นคู่แ้ว ชอบเที่ยวแสวงหาสิ่งแปลก ๆ เป็นอาหารในเวลาวิกาลแบบนกค่างควา กลับมาถึงบ้านก็ทำการเคี้ยวเชี้ยสามี ทำท่าดี

โพลีดีพายหาโทษร้ายป้ายสีสามี เพื่อหาอุบายหนีจากสามีไปตามซู้ กิจการงานซึ่งเป็นหน้าที่ของแม่บ้านในครอบครัวจะจัดทำไม่นำพา สอดหล่าตามองไปมองมา ล้วนแต่เป็นเรื่องมารยามองทางหาแฟน นักเข้าก็นำเงินไปมอบให้ชายซู้ จ้างคนมาฆ่าสามีของตัวเองเพื่อครองรักกับเขา ถ้าเป็นหญิงประเภทนี้ก็ควรให้นามว่าภรรยาปรามาส เพราะก่อกรรมทำเข็ญให้สามีได้รับความทุกข์ทรมานและปวดร้าวในหัวใจไม่มีวันสร้าง ทั้งเป็นการเสี่ยงภัยต่อชีวิตอันอาจเกิดขึ้นจากภรรยาเพศฆาตผู้คอยสังหารอยู่ตลอดเวลาที่ได้โอกาส

ถ้าเป็นสมบัติ มีธราเป็นต้น ก็เป็นที่ไม่น่าไว้วางใจ จะซบซี้ไปทางไหนก็กลัวอันตราย ต้องเข้าโรงซ่อมบ่อย ๆ ไม่เช่นนั้นก็จะพาเจ้าของไปคว่ำจมดินที่ไหนไม่แน่ทั้งนั้น ต้องตรวจดูเครื่องทุกลูกก่อนจะซบซี้ไปไหนมาไหน ลักษณะที่กล่าวมาทั้งนี้เข้าในข่ายของคำว่าปรามาส คือการลอบคล้ำทั้งนั้น

ถ้าเป็นศิลปินก็ประเภทยั่วแหล่ คนผู้รักาศิลก็เป็นผู้คลุ้มคลั่ง เดี่ยวก็ทำศิลปะให้ขาด เดี่ยวก็ไปรับศิลปะใหม่ รับแล้วรับเล่า ขาดแล้วขาดเล่า จนตัวเองก็ไม่แน่ใจว่าตนมีศิลปะหรือเปล่า ทั้ง ๆ ที่รับศิลปะแล้วรับศิลปะเล่าอยู่นั่นเอง ทั้งนี้หมายถึงศิลปะของสามัญชนทั่วไป เพราะรับแล้ววันนี้คราวนี้ แต่วันหน้าคราวหน้าต้องรับอีก เหล่านี้เรียกว่า สีสัปปตปรามาส เพราะลอบคล้ำศิลปะเหมือนลอบคล้ำบาดแผล

พระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบันแม้จะเป็นฆราวาส ก็เป็นผู้แน่วแน่ในศิลปะที่ตนรักษาอยู่ ไม่รับศิลปะแล้วรับศิลปะเล่าเหมือนสามัญชน เพราะท่านเชื่อเจตนาของตนและรักษาศิลปะด้วยความระมัดระวัง ไม่ยอมให้ศิลปะขาดหรือต่างพร้อยด้วยเจตนาล่วงเกิน แม้จะเป็นผู้นำหน้าของหมู่ชน ก็เพียงรับเป็นจารีตของผู้เป็นหัวหน้าเท่านั้น แต่เจตนาจะรับเพราะเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีศิลปะขาดหรือต่างพร้อยนั้น ไม่มีในพระโสดาบันบุคคลเลย

พระสัททาคา ท่านว่าทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาลง นี้ทางด้านปฏิบัติไม่มีข้อข้องใจ จึงขอยุติไว้เพียงนี้

พระอนาคามีละสังโยชน์ได้ ๕ คือ ๓ กับที่ผ่านมาแล้วและละเพิ่มได้อีก ๒ ข้อ คือ กามราคะ ความยินดีในประเพณีของโลก และปฏิฆะความหงุดหงิดใจ ส่วนกามราคะนั้นอยู่ในวงของรูปกาย ตามความเห็นของธรรมะปาว่า สักกายทิฎฐิ ๒๐ นั้นแลเป็นบ่อของกามราคะแท้ ควรเป็นภาระของพระอนาคามีเป็นผู้ละได้โดยเด็ดขาด เพราะผู้จะก้าวขึ้นสู่ภูมิอนาคามีโดยสมบูรณ์ จำต้องพิจารณาขั้นนี้ด้วยความรอบคอบด้วยปัญญา แล้วผ่านไปด้วยความหมดเยื่อใย คือสามารถพิจารณาส่วนแห่งร่างกายทุกส่วน เห็นด้วยความเป็น

ปฏิภูลด้วย โดยความเป็นไตรลักษณ์ด้วย ประจักษ์กับใจ จนทราบชัดว่าทุกส่วนในร่าง กายสะท้อนนี้มีความปฏิภูลเต็มไปหมด

ความปฏิภูลของร่างกายที่ปรากฏเป็นภาพอยู่ภายนอก กลับย้อนเข้ามาสู่ดวงของจิต ภายในโดยเฉพาะ และทราบชัดว่าความเป็นสุภะทั้งนี้ เป็นเรื่องของจิตออกไปวาดภาพ ขึ้นมา แล้วเกิดความกำหนดยินดีก็ดี ความเป็นอสุภะที่จิตออกไปวาดภาพขึ้น แล้วเกิด ความเบื่อหน่ายและอิดหนาระอาใจต่อความเป็นอยู่ของร่างกายทุกส่วนก็ดี ในภาพ ทั้งสองนี้จะรวมเข้าสู่จิตดวงเดียว คือมิได้ปรากฏออกภายนอกดังที่เคยเป็นมา จิตได้เห็น โทษแห่งภาพภายนอกที่ตนวาดขึ้นอย่างเต็มใจ พร้อมทั้งการปล่อยวางจากสุภะและอสุภะ ภายนอก ที่เกี่ยวข้องกับส่วนร่างกายที่ตนเคยพิจารณา ถอนอุปาทานความถือกายออกได้ โดยสิ้นเชิง เรื่องของกามราคะซึ่งเกี่ยวกับกายก็ยุติลงได้ ในขณะที่ถอนจิตถอนอุปาทาน จากกาย โดยผ่านออกระหว่างสุภะและอสุภะต่อกัน หมดความเยื่อใยในสุภะและอสุภะ ทั้งสองประเภท

ปฏิษะ ความหงุดหงิดของใจ ข้อนี้ทางด้านปฏิบัติไม่มีแปลกต่างและข้องใจ จึงขอ ยุติไว้เพียงเท่านี้

อันดับสี่คือ อรหัตถภูมิ ท่านว่าละสังโยชน์ได้ ๑๐ คือสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕ ที่กล่าว ผ่านมาแล้ว กับสังโยชน์เบื้องบนอีก ๕ คือรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา

รูปราคะ ความกำหนัดยินดีในรูป ไม่ได้หมายถึงรูปหญิง รูปชาย และรูปผัสสุสิ่ง ของต่าง ๆ ซึ่งเป็นของภายนอกและเป็นส่วนหยาบ ๆ แต่หมายถึงนิमितที่ปรากฏกับจิต อยู่ภายในโดยเฉพาะ คือภาพที่ได้จากภายนอกตามที่กล่าวผ่านมา ซึ่งย้อนกลับเข้ามาอยู่ ในวงของจิตโดยเฉพาะ ผู้พิจารณาจำต้องถือนิमितนี้เป็นอารมณ์ของจิต หรือเป็นเครื่อง เฟื่องเลี้ยงของจิต จะว่าจิตยินดีหรือติดรูปผานก็ถูก เพราะจิตชั้นนี้ต้องทำการฝึกซ้อมความ เข้าใจเพื่อความชำนาญอยู่กับนิमितภายใน โดยไม่เกี่ยวกับกายอีกเลย จนเกิดความชำนาญ ในการปรุงและทำลายภาพภายในจิต ให้มีการปรากฏขึ้นและดับไปแห่งภาพได้ อย่างรวดเร็ว

แต่การเกิด-ดับของภาพทั้งนี้เป็นการเกิด-ดับอยู่จำเพาะใจ มิได้เกิด-ดับอยู่ภาย นอกเหมือนแต่ก่อน ซึ่งจิตกำลังเกี่ยวข้องอยู่กับกายเลย แม้ความเกิดดับของภาพภายใน เมื่อถูกสติปัญญาจذبจ้องเฟื่องเลี้ยงอยู่ไม่หยุด ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปโดยลำดับ ความเกิด-ดับของภาพชนิดนี้ นับวันและเวลาเร็วเข้าทุกทีจนปรากฏเหมือนฟ้าแลบแล้ว ดับไป ผลสุดท้ายก็หมดไป ไม่มีนิमितเหลืออยู่ภายในใจเลย พร้อมทั้งความรู้เท่าทันว่า

ภาพนี้ก็มีความสลายไปเช่นเดียวกับสภาวะธรรมอื่น ๆ จากนั้นก็เป็นสุญญากาศว่างเปล่า ไม่มีนิमितภายในจิต แม้ร่างกายจะทรงตัวอยู่ แต่ในความรู้สึกนั้นปรากฏเป็นความว่างเปล่าไปหมด ไม่มีภาพใด ๆ เหลืออยู่ภายในจิตเลย

อรุปราคะ คือความยินดีในสุขเวทนาหรือรูปฌาน ข้อนี้ทางด้านปฏิบัติไม่มีข้อข้องใจ จึงขอยุติไว้

มานะ ความถือ แยกออกเป็นมานะ ๙ คือความสำคัญใจ ๙ อย่าง เช่นตัวมีภูมิธรรมต่ำกว่าเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง ตนมีภูมิธรรมเสมอเขา สำคัญว่าต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง และตนมีภูมิธรรมยิ่งกว่าเขา แต่สำคัญว่าต่ำกว่าเขาบ้าง เสมอเขาบ้าง ยิ่งกว่าเขาบ้าง ความสำคัญทั้งนี้เป็นการผิดทั้งนั้น ถ้าพูดตามธรรมชั้นสูง เพราะความสำคัญเป็นเรื่องของกิเลส จึงควรแก้ไขจนไม่มีอะไรมาแสดงความสำคัญภายในใจ จะชื่อว่าเป็นใจที่บริสุทธิ์เพราะหมดความคะนองส่วนละเอียด

อุทัจจะ คือความฟุ้งของใจ นี้ไม่ได้หมายถึงความฟุ้งซ่านแบบสามัญชนทั่ว ๆ ไป แต่เป็นกิริยาแห่งความขยันหมั่นเพียรและเพลิดเพลินของพระอริยเจ้าชั้นนี้ ท่านทำการขุดค้นหาต้นตอของวิภูฏะด้วยสติปัญญาอันแหลมคมของท่านต่างหาก แต่การทำทั้งนี้รู้ลึกจะมุ่งสำเร็จให้ทันกับความหวังของใจที่มีกำลังล้าต่อแดนพันทุข์ จึงไม่ค่อยคำนึงถึงมัชฌิมา คือความพอดี ได้แก่การพักผ่อนจิตให้เข้าสู่ความสงบสุขคือสมาธิ เพราะปัญญาชั้นนี้คิดไปเท่าไรก็ยิ่งเห็นทางถอดถอนกิเลสอาสวะโดยลำดับ ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้พิจารณา มีความเพลิดต่องานของตน จนลึ้มพักจิตในความสงบคือสมาธิ เพื่อเป็นกำลังทางด้านปัญญาต่อไป เพราะเห็นว่าการพักจิตในสมาธิก็ดี การพักหลับนอนก็ดี เป็นการเน้นซ้ำต่อทางดำเนิน ฉะนั้น จิตจึงมีความเร่งรีบและเพลิดเพลินต่อการพิจารณาจนเลยเถิด ซึ่งเป็นทางผิดได้อีกทางหนึ่ง ที่ท่านให้นามว่า สังโยชน์ คือเครื่องผูกมัดใจ

อวิชา ถ้าหมายถึงอวิชาทั่ว ๆ ไปในสามัญชนและสามัญสัตว์ ก็ขอแปลแบบพระป่าว่ารู้แกมโง่ ฉลาดแกมโง่ ทั้งรู้ทั้งหลง จับเอาตัวจริงไม่ได้ เรียกว่าอวิชาชั้นหยาบ ส่วนอวิชาชั้นละเอียดที่ท่านกล่าวไว้ในสังโยชน์เบื้องต้นนั้น ตามความรู้สึกของธรรมะป่าว่า คือความหลงจิตดวงเดียวเท่านั้น เพราะสิ่งอื่น ๆ สามารถรู้เท่าและปล่อยวางได้ แต่กลับมาหลงตัวเอง ท่านจึงให้นามว่า “อวิชา” แปลว่าไม่รู้รอบ รู้ไม่ชัดเจน ยังมีเงาปิดบังตัวเองไว้ ต่อเมื่อสติปัญญาเพียงพอเพราะอาศัยการขุดค้นไตร่ตรองเสมอ นั้นแลจิตจึงจะรู้ขึ้นมาว่า อวิชาคือความหลงตัวเองเท่านั้น พอปัญญาได้หยั่งทราบ อวิชาที่ดับลงในขณะเดียว ไม่มีอวิชาตัวไหนจะยังเหลืออยู่ในจิตอีกเลย

คำว่าอุทัจจะ คือความฟุ้งในการพิจารณาก็ดี มานะความถือจิตก็ดี ย่อมหมด ปัญหาลงในขณะเดียวกันกับขณะอวิชชาดับไป เพราะหมดต้นเหตุที่จะทำให้เพลิดเพลिन และถือมั่นโดยประการทั้งปวงแล้ว เรื่องทั้งหมดก็มีอวิชชา คือสิ่งที่แปลกประหลาดอัน เดียวเท่านั้นเป็นต้นเหตุสำคัญในไตรภพ เพราะเป็นสิ่งน่ารู้ และน่าหลงเคลือบแฝงอยู่ใน ตัวของมันอย่างพร้อมมูล ผู้ปฏิบัติถ้าไม่สันทัดทางด้านปัญญาจริง ๆ จะหาทางออกจาก อวิชชาได้โดยยาก เพราะอวิชชาทั่ว ๆ ไปกับตัวอวิชชาจริง ๆ รู้สึกผิดแปลกกันมาก อวิชชาทั่ว ๆ ไปได้แก่ธรรมชาติที่รวมความหลงทั้งภายนอกและภายในเป็นตัวกิเลสไว้ ด้วยกัน เช่นเดียวกับไม้ทั้งต้น ซึ่งรวมสิ่งต่าง ๆ ของมันไว้ ส่วนอวิชชาจริง ๆ ได้แก่ธรรม ชาติที่ถูกตัดต้นโค่นรากจากความเพียรมาเป็นลำดับ จนหายพยศจากสิ่งต่าง ๆ เข้ามา เป็นระยะ ๆ สุดท้ายก็มารวมลงที่จิตแห่งเดียว

จุดนี้แลเป็นจุดตัวจริงของอวิชชาแท้ แต่ขณะนี้อวิชชาไม่มีสมุนเป็นบริวารเหมือน สมัยที่กำลังเรื่องอำนาจ ตัวอวิชชาแท้เป็นที่เก็บรวมสิ่งต่าง ๆ ที่แปลกประหลาดซ่อนไว้ กับตัวของมันหลายอย่าง ซึ่งเราไม่เคยคาดหมายไว้ก่อนเลย เช่นเดียวกับยาพิษที่แทรก อยู่กับวัตถุชิ้นเล็ก ๆ เป็นเครื่องล่อสัตว์ให้ตายฉะนั้น สิ่งแทรกซึ่มอยู่กับตัวอวิชชาแท้ นั้นที่พอจะนำมาอธิบายให้ท่านผู้ฟังได้ก็เพียงเล็กน้อย เพราะไม่สามารถจะนำมาเทียบกับ สมมุติให้เหมือนตัวจริงของสิ่งเหล่านั้นได้สมความต้องการ สิ่งแทรกซึ่มนั้นคือความ ผ่องใสเด่นดวง ประหนึ่งเป็นสิ่งสำเร็จรูปโดยสมบูรณ์แล้ว หนึ่ง ความสุขเพราะอำนาจความ ผ่องใสครองตัวอยู่ เป็นความสุขที่แปลกประหลาดมาก ประหนึ่งเป็นความสุขที่พ้นจาก แดนสมมุติทั้งปวง หนึ่ง ความมองอาจภายในตัวเอง ประหนึ่งจะไม่มีสิ่งอาจเอื้อมเข้าไป เกี่ยวข้องได้ หนึ่ง ความตั้งใจและสงวนธรรมชาตินั้นประหนึ่งทองคำธรรมชาติ หนึ่ง

สิ่งเหล่านี้แลเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินเพื่อสันติธรรมอันแท้จริง โดยเจ้าตัวไม่รู้ ลึกในเวลานั้น ต่อเมื่อได้ผ่านอุปสรรคเหล่านี้ไปแล้ว จึงจะทราบความผิดถูกของตน เมื่อ ย้อนกลับคืนมาพิจารณาข้างหลังที่เคยดำเนินมา ก็ทราบได้ชัดว่าเราดำเนินมาถึงที่นั่น คด โค้งไปหรือผิดเพี้ยนไป ระยะนั้นเราติดความสงบ คือติดสมาธิมากไป ระยะนั้นเรา พิจารณาทางด้านปัญญามากไป ไม่สม่ำเสมอทั้งด้านสมาธิและด้านปัญญา ความเพียรจึง ซ้ำไปในระยะนั้น ๆ ย่อมทราบย้อนหลังโดยตลอด สิ่งที่จะให้เกิด-ตายต่อไปอีกคืออะไร ย่อมทราบชัดจากขณะอวิชชาดับไปแล้ว จากนั้นเป็นผู้หมดกังวลทั้งอดีตที่เคยเป็นมาของ ตน ทั้งอนาคตที่จะพาให้เป็นไปข้างหน้า เพราะปัจจุบันจิตขาดจากการติดต่อกับเรื่องทั้ง หลายโดยประการทั้งปวงแล้ว

ธรรมทั้งนี้ได้อธิบายตามปริยัติบ้าง ตามความเห็นของธรรมะปาบั๋ง เมื่อผิดบ้าง ถูกบ้างก็ขออภัยจากท่านผู้ฟังผู้อ่านทุกท่านด้วย เพราะแสดงไปตามความเข้าใจแบบป่า ๆ ที่ได้ปฏิบัติมา และพร้อมที่จะรับฟังเหตุผล ผิดถูกและติชมจากท่านผู้มีเมตตาเสมอ

วิธีปฏิบัติเพื่อความสุขความเจริญเป็นขั้น ๆ และประจักษ์ใจ คือการอบรมภาวนา คุณงามความดีอื่น ๆ ย่อมเป็นเครื่องอุดหนุนกันไป ขึ้นชื่อว่าความดีแล้วต้องเป็นเครื่อง หนุนกันไปทั้งนั้น เช่นเดียวกับพริก แม้จะเป็นเม็ดเล็ก ๆ หรือเม็ดไม่ค่อมจะเต็มเท่าไรก็ตาม เมื่อนำมาผสมกันตำลงในครกแล้วคุดออกมาใส่ถ้วยหรือจาน ณะรับประทานจะจิ้ม ลงไปด้านไหนของถ้วยหรือจานนั้น ย่อมมีรสเผ็ดเช่นเดียวกันหมด ไม่ได้นิยมว่าด้านนั้น พริกเต็ม ด้านนี้พริกลีบ

ขึ้นชื่อว่าความดีแล้ว ไม่ว่าจะเกิดจากกุศลกรรมประเภทใดรวมกันแล้วจะกลายเป็นกองบุญอันใหญ่โตเช่นเดียวกัน ดังนั้นโปรดท่านผู้ฟังทุกท่านซึ่งมีความมุ่งหวังใน ธรรมอย่างเต็มใจ นำไปปฏิบัติดัดแปลงตัวเองตามฐานะให้ถูกเข้มทิศทางเดินของธรรม ในขณะที่มีชีวิตอยู่ แม้ถึงคราวจำเป็นซึ่งทุกคนจำต้องเผชิญ จิตจะมีหลักยึดไม่รวนเรไป ในทางผิด จะก้าวไปตามทางผิด นิยยานิกธรรมนำตนให้ถึงสุขในคติภพนั้น ๆ ขึ้นชื่อว่า ความสุขความเจริญที่เรารำพึงรำพันถึงอยู่ทุกขณะจิตนั้น จะกลายมาเป็นสมบัติเครื่อง ครอบงอมใจในภพของตน ๆ โดยไม่ต้องสงสัย

ในอวสานแห่งธรรม จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยตามคุ้มครองรักษาท่าน ทั้งหลาย ให้มีแต่ความสุขกายสบายใจ นึกสิ่งใดจงสมหวังดังความปรารถนาทุกประการ เทอญฯ

www.Luangta.or.th